

Izzivi in odzivi
Drugi zvezek

© Uradni list Republike Slovenije, 2013. Vse pravice pridržane.

Brez pisnega dovoljenja založnika je prepovedano reproduciranje, distribuiranje, javna priobčitev, predelava ali druga uporaba tega avtorskega dela ali njegovih delov v kakršnem koli obsegu ali postopku, vključno s fotokopiranjem, tiskanjem ali shranitvijo v elektronski obliki. Tako ravnanje je, razen v primerih iz 46. do 57. člena Zakona o avtorski in sorodnih pravicah, kršitev avtorske pravice.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

343.2(497.4)(075.8)

BAVCON, Ljubo

Izzivi in odzivi : drugi zvezek / Ljubo Bavcon. - Ljubljana : Uradni list
Republike Slovenije, 2013

ISBN 978-961-204-521-0

268800000

prof. dr. Ljubo Bavcon

Izzivi in odzivi

Drugi zvezek

Ljubljana 2013

Ob knjigi profesorja Ljuba Bavcona

Svet gre drugam. Vsaj večinoma. Vse manj hodimo po poteh, tlakovanih s spoštovanjem človekovih pravic. Koliko optimizma naj nam vlijejo posamični primeri, ki dokazujejo, da se najhujše zlo, ki je v zgodovini prereditveno kaznovano, vendarle spravi pred sodišče? Če govorimo o mednarodnem kazenskem sodstvu, smo na eni strani lahko zadovoljni, da končno obstaja v nekaj institucijah. Po drugi strani pa so njihove odločitve skrbno odmerjene s pritiski zlasti velesil, ki pravičnost vidijo strogo v okviru lastnih ekonomskih in političnih interesov. Tako na primer ni sodišča (razen v ZDA), ki bi lahko skrivilo las ameriškemu vojaku.

Zaslužni profesor Ljubo Bavcon nas popelje – pravzaprav nas vodi že desetletja – na sprehod po tuji in tudi po domači zgodovini. To bi morala biti obvezna pot vsaj družboslovcem, škodila pa ne bi nikomur. A se takih popotnih razgledov ogibamo, če je le mogoče.

Srečamo Svet za varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin iz leta 1988. Predaleč, da bi se ga hoteli spomniti vsi tisti, ki so »stvarjenje slovenske zgodovine« zapisali na koledar leta 1991. Pred tem ni bilo ničesar. To je leto, ko se je rodilo veselje. *Fiat lux*. Zato se ne bi smelo zdeti nenavadno, da imajo slovenske človekove pravice še tako negotovo hojo in držo, da se uklonijo vsakemu močnejšemu vetru dobičkonosnih ali zgolj oblastnih interesov, da jih je mogoče odložiti na boljše čase v sicer negotovo prihodnost in da so njihovi zagovorniki z varuhom na čelu med najbolj prezrtimi, tudi zaničevanimi osebami v domačem političnem, na žalost tudi že v širšem javnem prostoru.

In prav profesor Bavcon je bil predhodnik varuha človekovih pravic. Ko je med prvimi opozarjal na izbrisane in ko mu nihče od pristojnih, s pokojnim predsednikom Drnovškom na čelu, ni hotel prisluhniti, se je začela trnova pot, po kateri je začelo hoditi vse več prebivalcev Slovenije. Nismo hoteli verjeti, da obstajajo družbene zakonitosti. Če ne povzdigneš glasu, ko teptajo pravice kogar koli v tvoji bližini, boš slej ko prej prišel na vrsto sam. Glede pravic ni manj in bolj pomembnih ljudi. Dokler temeljnih pravic in dostojanstva ne uživa »zadnji z malo pisani cigan« v državi, toliko časa jih, povedano v prisposobi, ni vreden nihče, čeprav mu jih ne smemo kratiti. Ko je zakonitost začela delovati, ker nam za izbrisane po večini ni bilo mar, ko nam za pregon Romov iz njihovih domov enako ni bilo mar, smo počasi prišli na vrsto na neki način vsi ostali. Začele so se krčiti pravice

upokojencem, invalidom, bolnim otrokom, z zadnjimi diskriminatornimi ukrepi oblasti v letu 2012 pa še vsem »nepravim« borcem, osamosvojiteljem, umetnikom in tako naprej. Bavconova opozorila, zbrana in predstavljena tudi v tej knjigi, so bila večinoma zaman. Ko bi jih bili resno jemali, bi se izognili marsičemu. Namesto priporočil je v tem času država prilagajala zlasti kazensko zakonodajo, in to do-
sti bolj po načelih zamišljene učinkovitosti kot primeroma po načelih zakonitosti.

Profesor Bavcon je pač eden od redkih, katerega izkušnjam kaže prisluhniti, saj je glede na spoštljiva leta ena redkih prič dvajsetega stoletja še pred začetkom druge svetovne vojne. V zakladnici njegovega spomina so se nabrale slike mnogih družbenih preobratov in vsakokratnega upanja na boljše čase. Ob teh spominih se kopiči tudi znanje, ki ga lahko zajemamo dobesedno zastonj, a smo prepogosto prav prezirljivi do starih modrosti. Namesto da bi se izognili napakam vsakokratne nove oblasti, jih prav s posebno zagnanostjo ponavljamo. Polastitvi oblasti se vselej priključi val represije. Bavconov esej »Aksiomi kazenske represije v demokratični pravni državi« bi moral biti temeljno berilo družboslovja.

Posebna avtorjeva značilnost je, da svoje prepoznavne vrednostne in z njo povezane politične usmeritve nikakor ne zanika. A zato ga nikoli ne zanese v politično argumentacijo. Ker je zvest pravu, logiki, a pri tem ne pozablja na načela humanosti, je neprizanesljiv sodnik vseh zlorab. Tem je priča in popisovalec, odkar se je zavezal svojemu poklicu. Od tod njegovi kritični zapisi že davno pred desetletji. Kakor smo takrat pretirano slavili bivši sistem, tako ga danes enako pretirano in neutemeljeno zaničujemo. Bavcon je bil vselej med »varuhi«. To je pomenilo težave že takrat in to pomeni nepriljubljenost pri mnogih danes. Kakor se je še za časa Jugoslavije prvi lotil znanstvenega raziskovanja dachauskih procesov, tako v pričujočih prispevkih, kakršen je na primer »Opombe k zahtevi Državnega tožilstva za preiskavo zoper M.R.«, zasledimo jasno kritiko zlorabe (na srečo le poskusna) prava, ki jo spodbuja kolaborantska domobranska ideologija.

Kdor se bo hotel kdaj poglobiti v težave kazenske zakonodaje zlasti od leta 2008 dalje, ne bo mogel prezreti Bavconove poglobljene kritike načina nastajanja KZ-1. Gre za izvirni greh (spočet z zavezo molčečnosti ustvarjalcev takratnemu pravosodnemu ministru dr. Šturmu), iz katerega ne more nastati kaj drugega kot sporno besedilo s slabimi rešitvami in popolnimi spregledi. O tem dovolj jasno pričajo številne novele, ki se kot zaplate šivajo prek slabo ukrojene obleke.

Pravzaprav bi o slovenski in jugoslovanski zakonodaji težko kdo spregovoril bolj kompetentno kot profesor Bavcon. Z mednarodno uveljavljenimi teoretiki, kamor spada tudi sam, je soustvarjal jugoslovansko kazensko pravo. Ko bi bilo tako represivno, kakor ga slikajo nekateri novodobni razlagalci (katerih prispevkov v tuji kazenskopравни literaturi ni najti, prav tako ne njihovega sodelovanja v uglednih ustanovah), takratni slovenski in jugoslovanski znanstveniki ne bi bili spoštovani člani vodstev različnih mednarodnih združenj.

Enako pohvalne besede je tujina našla za prvi Kazenski zakon samostojne Slovenije iz leta 1994 s pomembnim avtorjevim prispevkom. Z manjšimi popravki po kakšnem desetletju bi bil še danes vzorčen primer tudi za Evropsko unijo. Tako

pa smo leta 2008 dobili med drugim civilizacijsko sramoto v obliki dosmrtnega zavora, in sicer kot edina država na svetu, ki ga je uvedla kot novo sankcijo.

O dosmrtnem zaporu, kolikor je le-ta sploh potreben, in na žalost kaže, da je, je avtor izčrpno predstavil odklonilna stališča ob svetovnem dnevu proti smrtni kazni. Zoper smrtno kazen se je z zapisi boril že v zgodnjih sedemdesetih letih prejšnjega stoletja in tudi njegova zasluga je, da se ji je Slovenija odpovedala že od leta 1956 dalje. Pri tem je bila »srečni otok« ne le v Jugoslaviji, temveč tudi za pomemben del Evrope.

Če sem uvodoma zapisal, da nas profesor Bavcon vodi po domači zgodovini, naj končam z njegovimi analizami »nove zgodovine«, kakor jo pišejo idejni dediči medvojne kolaboracije in narodnega izdajstva. Oba sva se vpletla v polemiko o Blumenwitzovi knjigi »Okupacija in revolucija v Sloveniji (1941–1946)«. Medtem ko sem se sam omejil na krajšo polemiko z navdušenci nad najnovejšo ilustracijo druge svetovne vojne, kjer naj bi se Slovenci nezakonito upirali zakonitim ukrepom in prav takim represalijam okupatorskih sil, je profesor Bavcon postregel z izčrpno analizo. Ta je zajela mednarodno pravo, politične odločitve velesil na strani zavezništva in naravo agresije na Jugoslavijo.

Za Bavconovo polemiko je značilno, da nikjer ni zapadla v argument osebne izkušnje, čeprav bi imel zanjo več kot utemeljen razlog (partizanstvo, italijansko sodišče, italijanski in nemški zapori). Prevladujejo vse ostale razlage. Na žalost pa živimo v času, ki omogoča toplo gredo za kaljenje vseh vrst sovraštva. Pomemben del tega se občasno povezuje s povečevanjem (tudi državno sponzoriranega) domobranstva, relativiziranjem značaja kolaboracije in kriminalizacijo narodno-osvobodilnega boja. S prevlado te ideologije imamo Slovenci le malo možnosti »stati inu obstati«. Pravzaprav si tudi zaslužili ne bi. Obenem bi napravili ves moralni in oprijemljivi kapital, kakor se zrcalita v narodovi zavednosti in svobodi. Zlasti za slednjo je bil profesor Bavcon izpričano pripravljen dati vse. Ta žar je čutiti tudi v polemiki, a – ponavljam – nikoli kot argument sam po sebi. Še najbolj to občutimo kot energijo, s katero dosledno piše odzive na izzive. Časi pa so pravzaprav na žalost taki, da modremu in razsodnemu ne zmanjka priložnosti zanje.

dr. Dragan Petrovec

Avtorjev predgovor k drugemu zvezku Izzivov in odzivov

V letu 2006 je pri založbi Uradni list izšla knjiga Izzivi in odzivi, v kateri sem objavil izbor svojih razprav in člankov iz obdobja od leta 1988 do leta 2005. Takrat si nisem mislil, da mi bo usoda naklonila še nekaj nadaljnjih let aktivnega delovanja in tako tudi kar obsežno publicistiko, ki sega na področja človekovih pravic, kriminalitetne in tovrstne zakonodajne politike, kazenskega prava, mednarodnega kazenskega prava in še kakšne, s temi področji povezane tematike v polemičnih spisih in intervjujih. Ne vem, ali bodo ti spisi še kdaj in še koga zanimali, a ker tudi kaj takšnega ni izključeno, sem se odločil za še en izbor del, ki po moji subjektivni presoji utegnejo biti komu koristni, na primer za kakšno diplomsko nalogo ali doktorsko disertacijo. Takšnemu potencialnemu uporabniku moje publicistike bi rad olajšal iskanje razprav in člankov, ki so razmetani po različnih strokovnih revijah, vse tja do Delove Sobotne priloge in Dnevnikovega Objektivna. Če se bo komu zdelo, da objave v teh prilogah nimajo statusa, ki se zahteva za resen publicistični prispevek ali celo za prispevek strokovne ali znanstvene narave, jih bo pač preskočil. Ponavljam samo to, kar sem povedal že v predgovoru k Izzivom in odzivom I, in sicer, da mi je za vedno ostalo v spominu, v kakšno pomoč mi je bilo daljnega leta 1955, ko sem po nasvetu pokojnega dr. Jaroslava Berana v knjižnici Pravne fakultete našel v preproste platnice zvezana dva zvezka separatov prof. dr. Aleksandra Maklecova in prof. dr. Metoda Dolenca. Tako bo poleg Izzivov in odzivov iz leta 2006 na policah v knjižnicah Pravne fakultete, Inštituta za kriminologijo in v priročni seminarski knjižnici Katedre za kazensko pravo stala še ta zbirka.

Predgovor k drugemu zvezku Izzivov in odzivov lahko tu končam, zlasti tudi zato, ker menim, da moram objaviti tudi predgovor k prvemu zvezku, kjer sem že povedal vse, kar bi rad povedal tudi v popotnico drugemu zvezku. Vse ugotovitve o gibanjih v kriminalitetni politiki doma in po svetu, o tako imenovani rekonceptualizaciji kazenskega prava itd. zato, da bi postalo učinkovit instrument nosilcev družbene moči in oblasti za vladanje in obvladovanje družbenih konfliktov in protislovij in za zatiranje nasprotnikov aktualne neoliberalistične variante kapitalistične družbene ureditve, so zadnja in zlasti krizna leta od 2008 dalje samo potrdila in še bolj zaostрила.

Vse na tem svetu je minljivo in zato so seveda minljivi tudi izzivi, na katere sem se poskušal odzivati. Moje odzive je narekovala ideologija demokratične prav-

ne države, v kateri so človekovo dostojanstvo in njegove pravice najvišja vrednota. Če nič drugega, bodo moji odzivi iz zadnjih petih ali šestih let lahko dokument časa in razmer, v katerih smo v tem času živeli.

Prav na koncu teh uvodnih besed pa sem dolžan povedati, da sem v drugem zvezku Izzivov in odzivov nekatere izbrane razprave in članke deloma, a vsekakor nebitveno spremenil. Ne glede na to pa sem vsak članek opremil z bibliografskimi podatki o prvem izidu. Zdelo se mi je potrebno tu in tam spremeniti naslov, ali črtati kakšno uvodno navezavo na aktualne dogodke, ali pa dodati tu in tam kakšno pojasnilno ali povezovalno opombo. Nekatere spremembe so se mi zdele potrebne tudi zato, da bi se izognil kakšni ponovitvi, čeprav se tu in tam nikakor nisem mogel izogniti ponovitvi kakšnega argumenta, če je bil aktualen tudi še v kakšni drugi zvezi poleg tiste, zaradi katere sem ga že uporabil, ali za kakšne druge naslovnike.

Na koncu, a nikakor ne nazadnje pa bi se rad zahvalil založbi Uradni list, ki se je odločila založiti tudi ta drugi del Izzivov in odzivov, čeprav je komercialno nezanimiv podvig. Posebej se tokrat zahvaljujem gospe Metki Erbida Golob, ki je založbi priporočila natis te publikacije in obenem prevzela kopico obveznosti, povezanih z izdajo knjige.

Avtorjev predgovor k prvemu zvezku Izzivov in odzivov

Zadnjih dvajset let je prineslo v naše splošno družbeno in v moje osebno življenje in v strokovno dejavnost veliko število pomembnih dogodkov. Mnoge med njimi sem doživljal kot izzive in na nekatere sem se tudi javno odzival. Ti odzivi so raztreseni po številnih, praviloma strokovnih publikacijah in zato celota ni razvidna. Ko je v zadnjem času nekoliko popustila moja zaposlenost pri raziskovalnem in pedagoškem delu in ko sem moral za kdo ve kakšne potrebe priložiti bibliografijo, sem se ozrl po svoji publicistični beri iz zadnjih skoraj dvajsetih let. Zazdelo se mi je, da je kar nekaj dobrih razlogov, da izberem nekaj razprav in člankov ter jih ponudim v objavo založbi, ki bi bila pripravljena prevzeti tveganje. Gospa Alenka Leskovic in Založba Uradni list, pri kateri je v zadnjih petdesetih letih izhajal večji del moje publicistike, sta pokazali zanimanje za natis takšne publikacije. To in spodbudni odzivi mojih mlajših kolegov so me ohrabрили za ta podvig.

Med omenjenimi dobrimi razlogi za ponatis izbora mojih razprav in člankov iz zadnjih dvajsetih let je na prvem mestu spoznanje, da se je le malo idealov in vrednot, za katere sem se zavzemal, vsaj za spoznanje približalo uresničevanju. Seveda ne zanikam dejstva, da je zdaj svoboda misli in besede večja kot kdaj prej, toda hkrati je nemoč pisane ali izgovorjene besede še razvidnejša kot nekoč. Teoretično sem sicer vedel, da prizadevanj za uresničitev človekovih pravic ni in ne more biti nikoli konec, a nisem si predstavljal, da bo tako hitro minilo navdušenje za nosilna gesla družbene preobrazbe s konca osemdesetih in začetka devetdesetih let prejšnjega stoletja, kot so pluralna demokracija, delitev oblasti, strpnost, vladavina prava in učinkovito pravno varstvo človekovih pravic kot krona demokratične pravne države. Da ne bi bilo kakšnega nesporazuma, naj povem, da ta in nadaljnje ugotovitve po moji sodbi ne veljajo samo za Slovenijo, marveč tudi za ves tako imenovani zahodni del sveta.

Vse kaže, da so pravkar navedenim vrednotam naklonjeni samo zelo redki trenutki v zgodovini človeštva, ki jih označuje ravnotežje družbene moči. Demokracija je lahko pluralna samo, če je ob večjem številu političnih strank podano vsaj relativno ravnotežje politične moči, sicer pa to geslo samo prikriva enoumje vladajoče večine in ga navidezno legitimira. Če so volivci podelili eni ideološki politični skupini preveč glasov in s tem tudi preveč politične moči, potem se slabo piše načelu delitve oblasti. Izvršna oblast si namreč brez težav z večino v parlamentu pri-

lasti tudi zakonodajno oblast, in to z »dobrim« argumentom, da so takšen mandat poslancem podelili volivci. Toda načelo delitve oblasti je ena od pglavitnih sestavin mehanizma zavor in ravnotežij (checks and balances), ki je za demokracijo, ta krhki politični sistem, usodnega pomena. Ta mehanizem je, če deluje, zagotovilo zoper absolutno prevlado ene politične opcije, ene politične stranke ali interesne skupine. Zato je erozija tega sistema na sploh, še posebej pa za področje pravosodja, lahko hudo nevarna za demokratično pravno državo. Ali si je mogoče zamisliti pravosodje kot avtonomno in politično neodvisno vejo oblasti, če si na primer trenutno vladajoča politična opcija da v parlamentu izglasovati imuniteto za predsednika vlade (Berlusconi), si podredi policijo in državno tožilstvo in še posebej, če vladajočim uspe z zastraševanjem vseh vrst podrediti si sodnike?

Strpnost, ki je sicer elementarni pogoj za nazorski in politični pluralizem, velja v nekaterih evropskih državah in tudi pri nas samo za »naše ljudi«, za tujce, drugačneže vseh vrst, barv, nazorov, navad in verovanj, pa prevladuje komaj krote-na nestrpnost. Vladavina prava je na normativni ravni kar zgledna, v pravni praksi pa si utira pot s prav neverjetnimi težavami. Vsakokratni nosilci oblasti in družbene moči si pravo in organe pravosodja (v širšem pomenu tudi policijo, inšpekcije, državno tožilstvo) zmorejo predstavljati samo kot instrumente za discipliniranje ljudi in za urejanje sveta po svoji podobi.

Vrhunec, še bolje rečeno krona, vseh prej navedenih vrednot, človekovo dostojanstvo in njegove pravice ter svoboščine so zdrsnile daleč nazaj po lestvici prioritet. To trditev najboljše ponazarja negativni odnos, ki ga ima vladajoča politična elita do institucije varuha človekovih pravic. Ta, za demokratično pravno državo nepogrešljiva institucija, ena od neformalnih »zavor in ravnotežij« za obstoj in delovanje demokratične pravne države, seveda ne more biti »prijazna« do nobene od vej oblasti, toda vse veje oblasti in vsaka za sebe morajo biti »prijazne« do varuha človekovih pravic ne glede na to, ali jim je osebnost nosilca te funkcije pri srcu ali ne.

Dobršen del svoje celotne publicistične dejavnosti sem namenil razlagi in utemeljevanju načel demokratične pravne države, ki morajo veljati na področjih prava človekovih pravic, kazenskega prava in kriminalitetne politike, ter kritiki njihovih kršitev. To sem delal v prejšnji družbeni ureditvi in s tem sem moral nadaljevati tudi po osamosvojitvi Slovenije predvsem zato, ker se je pokazalo, da je težnja ljudi, še posebej vsakokratne politične elite, po ekonomski in politični prevladi, po tem, da bi vse nadzorovali in obvladovali, zelo močna in povsem neodvisna od ideoloških in političnih barv nosilcev družbene moči in oblasti. Po osamosvojitvi Slovenije pa se je pokazalo tudi, da so bili nastopi nekaterih »borcev« za človekove pravice subjektivno motivirani z željami po oblasti, objektivno pa so privedli do restavracije primitivne oblike kapitalizma. Ne eno ne drugo ni bilo nikoli moje vodilo. Tudi Svet za varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki sem ga vodil od spomladi leta 1988 do konca leta 1994, si je prizadeval za uresničevanje človekovih pravic v pluralni demokratični, pravni in socialni državi in ni zlorabil tega gesla za pohod na oblast. Spričo tega se mi zdi, da ne more biti

odveč nenehno trkanje na vest in na zavest ljudi v imenu vrednot in načel, ki so tako rekoč edina relevantna utemeljitev tako za spremembe družbene ureditve kakor tudi slovenske osamosvojitve.

Drugi dober razlog, da sem se odločil za ponatis nekaterih svojih del iz zadnjih dvajsetih let, je izkustvene narave. Ko sem pred dobrimi petdesetimi leti začel delati kot asistent na tedanjem Inštitutu za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, so mi moji mentorji prof. Katja Vodopivec, prof. Hinko Lučovnik in prof. Peter Kobe svetovali, naj se najprej razgledam po obstoječi kriminološki in kazenskopравни literaturi. Pri tem sem tudi s pomočjo tedanjega vodje knjižnice in pozneje doc. dr. Jaromira Berana naletel na dva debela zvezka preprosto zvezanih originalnih separatov prof. Metoda Dolenca in prof. Aleksandra Maklecova. Še danes sem jima hvaležen, da sta poskrbela za oblikovno sicer neugledno zbirko, ki pa mi je odprla svet do tedaj znanih kriminoloških, kriminalitetnopolitičnih in kazenskopravnih spoznanj. Prav tedaj je tudi prof. Avgust Munda izdal svoj učbenik kazenskega procesnega prava in mi razkril smisel in ozadja kazenskega postopka. Ta izkušnja je pobudila misel, da bi morda kateremu od mladih in radovednih pravnikov koristilo, če bi se lahko v eni publikaciji seznanil s tem, kar se je dogajalo v pretekli četrtini stoletja na področjih pravnega varstva človekovih pravic, pa s tem usklajeno ali od tega odstopajočo kriminalitetno politiko, s tem, kar je doživljalo pozitivno kazensko materialno in procesno pravo in, ne nazadnje, kako je tudi v mednarodne odnose počasi začelo prodirati načelo vladavine prava namesto vladavine močnejšega. Prebiranje del profesorjev Dolenca in Maklecova me je namreč nazorno prepričalo, da brez uvida v preteklost in njenega razumevanja ni mogoče razumeti tega, kar se dogaja zdaj.

Pravkar omenjena štiri področja, ki sem jim posvetil največ raziskovalne, publicistične in pedagoške pozornosti, so na videz zelo različna. Toda z malce pozornosti je brž razvidno, da jih medsebojno povezuje ideja o človekovem dostojanstvu ter o njegovih pravicah in svoboščinah. Prav nič rad se ne hvalim, a spričo okoliščin moram ponovno povedati, da sem se za človekove pravice zavzel že v svoji doktorski disertaciji iz leta 1957. Napisal sem, da so človekove klasične pravice in svoboščine samoumeven, toda predvsem formalen dosežek meščanske družbe in da od socializma pričakujem njihovo dejansko, materialno uresničitev. To je bilo v času po prelomu z Informbirojem in stalinizmom, v času, ko je ponehaval najhujša represija in ko se je porodila po mojem prepričanju zgodovinska, čeprav zdaj v kot potisnjena in zasmehovana ideja o delavskem soupravljanju in o ljudskem samoupravljanju. Takrat so bile možne in vsaj začasno tudi »dovoljene sanje«. Ko sem se na podiplomskem študiju v Franciji v letu 1957 seznanil z Evropsko konvencijo o človekovih pravicah in njenimi teoretičnimi razlagami, sta spoštovanje in učinkovito varstvo njegovih pravic postali stalnica, rdeča nit, ki je povezovala vse moje delovanje.

Ta stalnica je bila tudi merilo, s katerim sem vrednotil vsakokratne usmeritve kriminalitetne politike. Ta naj bi sproti iskala pravo mero in ravnotežje med učinkovitostjo preprečevanja in zatiranja kriminalitete na eni strani ter na drugi strani spoštovanjem človekovega dostojanstva in varstvom njegovih pravic. To

je seveda neznansko težka naloga, zlasti, če imamo v mislih najhujša kazniva dejanja in docela razčlovečeni terorizem. V takšnih okoliščinah se zdi prestrašenim in ogorčenim ljudem samoumevna in sprejemljiva najstrožja represija, to pa znajo s pridom zlorabiti spretni politiki za utrjevanje svoje oblasti in družbene moči. A vendarle je vsega priznanja vredno in spodbudno, ko je pred kratkim in kljub vsemu vrhovni pravosodni organ v Združenih državah izkazal svojo avtonomnost in politično neodvisnost ter zahteval od predsednika in od vlade spoštovanje domačega in mednarodnega prava človekovih pravic v ravnanju z domnevnimi teroristi.

Kazensko pravo je ali naj bi bilo značilno kot uresničevanje vladavine prava na najboljčutljivešem področju državne represivne dejavnosti. Tu so skušnjave nosilcev oblasti in družbene moči največje, da bi si podredili zakonodajo in državne organe za njeno izvajanje. Zgodovina, tudi nedavna, pripoveduje, kako »uspešne« so bile takšne skušnjave v avtoritarnih političnih režimih, in še več, da so celo naletele na navdušeno podporo velikega dela prebivalstva. Po 11. septembru je že vsakomur očitno, kako skrajnje nevarno je, če odpravljanje človekovih pravic v imenu »boja« proti terorizmu naleti na podporo velikega dela prebivalstva in predvsem tudi medijev, ki oboji ne razumejo, da gre v končni posledici tudi za njihove svoboščine in pravice. Zato je za obstoj in delovanje demokratične pravne države izjemno pomembno dosledno spoštovanje načel ustavnosti in zakonitosti zlasti takrat, ko delujeta ali se zdi, da delujeta, v nasprotju z interesi vladajočih elit, ki znajo svoje parcialne interese predstaviti kot nacionalni interes. Odločilnega pomena pa sta tudi kazenskopravna stroka in znanost, ki s svojimi pravili, kolikor le zmoreta, omejujeta »pravico in samovoljo močnejših«, instrumentalizacijo kazenskega prava in zlorabe tega prava za utrjevanje moči vladajočih. Seveda pa si je mogoče zamisliti to, kot rečemo garantno funkcijo kazenskega prava, samo ob zagotovljeni neodvisnosti sodnikov in sodstva.

Socialno-politični procesi iz osemdesetih let prejšnjega stoletja, ki so svoj vrhunec dobili s padcem berlinskega zidu, so dali neverjeten pospešek tudi razvoju in razcvetu mednarodnega kazenskega prava. Pozdravil sem in s svojimi prispevki pospeševal, kolikor sem pač zmogel, prodore ideje o človekovih pravicah in o vladavini prava na področje odnosov med državami tudi tako, da sem izoblikoval poseben izbirni predmet s tem naslovom, pripravil zanj učbenik in tudi sicer posvetil več razprav tej temi. Med njimi sem za ponovno objavo izbral tiste, ki so in bodo aktualne tudi v prihodnje, kajti tudi ta obetavni proces se je po razcvetu ob koncu prejšnjega stoletja zdaj zaustavil, upam, da samo začasno.

Vse, kar sem povedal, hkrati utemeljuje tudi mojo odločitev, da bom vse razprave in članke objavil v nespremenjeni obliki, torej tudi z označbami priložnosti in okoliščin, ki sem jih doživel kot izziv in sem se nanje odzval. Ta publikacija naj bo tudi dokument časa in razmer, kakor so se odražale v moji zavesti ter v mojih nazorskih in strokovnih pojmovanjih.

Naj končam ta avtorski predgovor s posebno zahvalo gospe Alenki Leskovic za njen uredniški trud in za njeno prizadevanje, da bi ta publikacija izšla pri Uradnem listu. Zahvala gre seveda tudi založbi in njenemu vodstvu.

Vsebina

Ob knjigi profesorja Ljuba Bavcona	V
Avtorjev predgovor k drugemu zvezku Izzivov in odzivov	IX
Avtorjev predgovor k prvemu zvezku Izzivov in odzivov	XI
1 Uvodni prispevek	
Človekova svoboda in/ali varnost	3
2 Človekove pravice in svoboščine	
Ob dvajsetletnici ustanovitve Sveta za varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin	13
Neslavnostne misli o človekovih pravicah	19
Uvodna beseda na konferenci o izbrisanih	25
Ob svetovnem dnevu spomina na holokavst	29
Ob šestdeseti obletnici Splošne deklaracije Združenih narodov o človekovih pravicah	35
3 Kriminalitetna in zakonodajna politika	
Učinkovitostna paradigma kriminalitetne politike	45
Aksiomi kazenske represije v demokratični pravni državi	51
Odvetništvo v slovenski politični in pravni praksi	59
Zakonodajna politika in zakonopisje	65
Ali obstaja postmoderno kazensko pravo	71
4 Kazensko pravo	
Legitimnost kazenskopravnega poseganja v predpolje kaznivega dejanja.....	81
Hudodelska združba in njen pomen v sodobnem kazenskem pravu	89
Terorizem	97
Varnost cestnega prometa in kaznovalno pravo	105
Opombe in pripombe k predlogu novega slovenskega Kazenskega zakona	119

Zahteva za spoštovanje temeljnih načel demokratične pravne države	133
Cesare Beccaria in Franc K. Jelenc ter naš čas	153
5 Mednarodno kazensko pravo	
Suverenost države in mednarodno kazensko pravo	165
Ad hoc mednarodni kazneni sodovi i stalni mednarodni kazneni sud	173
Tri imenitne razprave o novostih v mednarodnem kazenskem pravu	179
Prispevek za okroglo mizo ob deseti obletnici delovanja Mednarodnega kazenskega sodišča	187
6 Polemike	
Prispevek za javno razpravo o predlogu novega kazenskega zakonika	193
Še en traktat o novi smeri kazenskega prava	197
Pravnopolitična analiza predloga ustavne obtožbe zoper predsednika re- publike	203
Dosmrtni zapor – smrtna kazen na obroke	209
7 Intervjuji	
Vrednostna ali pravna merila	217
Boj proti kriminaliteti in terorizmu – da, toda ne s totalitarnimi sred- stvi	221
Oblast kviri ljudi	225
V imenu učinkovitosti se hodi po človekovih pravicah	233
Intervju o spremembah kazenskega prava glede spolnih kaznivih dejanj	241
O ceni demokracije	247
8 Polemični prispevki o poskusih kriminalizacije narodnoosvobodilnega gibanja	
Pravni in mednarodnopravni vidiki narodnoosvobodilnega gibanja	257
Nekaj kazenskopravnih informacij o zadevi Rožman	265
Ali je geslo o spravi mišljeno zares ali samo prikriva prave cilje nekaterih njegovih uporabnikov?	271